כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת מקץ ■ חנוכה ■ כ"ח כסלו ה'תשע"ג ■ 12.12.2012 ■ גליון מס' 202

על פתחנו כל מגדים

מתורתו של ראש ישיבת "תורת חיים", הרה"ג ר' שמואל טל שליט"א

/ נערך ע"י דב ישראל אנידג'ר

דברי החוזה

כותב החוזה מלובלין זיע"א בספרו (זאת זכרון פרשת מקץ): "במדרש חזית (מדרש שיר השירים) - הדודאים נתנו ריח (שיה"ש ז,יד), זה ראובן שהציל את יוסף מן הבור. ועל פתחינו כל מגדים, זה נר חנוכה. והוא פלאי. כי הנה כתיב (בראשית מא, מט) ויצבור יוסף בר כחול הים, הרבה מאוד כו'. יש לומר לשון בן, כי על ידי שהמשיך שפע לישראל, גרם להיות להם דבקות בו יתברך... והנה הממשיך שפע להעולם, על ידי זה יש להם דבקות בו יתברך. והוא ענוות גדול וסבלנות, שמשיך הוא יתברך שפע שעל ידי זה יהיו טובים, ואיפכא מסתברא. אך במקום גדלותו, אנו מוצאים ענוותנותו (מגילה לא.), על כן יכולים לפעול כן.

והנה זה מצינו בראובן סבלנות גדול, שעל כן נקרא ראובן, ראו מה בין בני לבן חמי (ברכות ז ע"ב), שהציל יוסף מן הבור הגם שנתנה לו בכורתו. וזה הדודאים נתנו ריח, דרשו רז"ל (ערובין כא.) על פושעי ישראל, וכמו שפרשו רז"ל (שם), על שני דודאי תאנים, על צדיקים גמורים ועל רשעים גמורים. ושמא תאמר אבד סברם ובטל סיכויים, תלמוד לומר, הדודאים נתנו ריח, גם פושעי ישראל. ועל ידי מה - על ידי ענותנותו יתברך שישפיע להם.

וזה קאמר, זה ראובן שהציל את יוסף כו', ויש לומר כי בזה (הענוות של ראובן) אנו יכולים לעורר ולהמליץ על העניוות (של הקב"ה) הנ"ל. וכמו שעוררה רחל במה שלא קינאה באחותה, כשהכניסו אותה ליעקב אבינו, כדאיתא במדרש איכה (פתיחתא, כד) ובזוהר.

וקאמר נמי אחר כך סמוך לזה - ועל פתחנו כל מגדים, כי נר חנוכה מצוה להניחה למטה מעשרה טפחים (שבת כא ע"ב). ולמה זה? על כי בשביל זה נקרא נר חנוכה, שהוא להמשיך אור למטה מעשרה. שלא ירדה שכינה מעולם למטה מעשרה (סוכה ה.) לחנך אותם שהם לא טובים, שיהיו הכל טובים.

והנה, אם אור למטה כל כך, ממילא לאשר הם למעלה בא שפע גדול הרבה. וזה על פתחינו - אנו שהם למעלה, כל מגדים - זה נר חנוכה, ממשיכים למטה. ממילא לנו על פתחינו מגדים שפע נעם עליון, להתענג על ה'. ונשכח[א].

וזה ויצבור יוסף בר, על ידי שהוסיף והמשיך שפע כנ"ל, הצביר והאסיף את ישראל הנקראים בן לו יתברך. גם אותם שהם בחוץ, על כן כתיב לשון בר כמו לבר. או לשון תרגום, שאינם נקראים עדיין בן, גם כן הוא אוסף אותם הרבה מהם".

הסבר דברי החוזה

עפ"י המדרש על ראובן ש'החוזה' מביא רואים שלראובן היתה ענווה, למרות שלקחו ממנו את הבכורה, הוא מסתכל על זה בצורה נקיה, טהורה ועניינית ולכן יש לו את היכולת להציל את יוסף למרות שהוא זה שקיבל את הבכורה במקומו.

א - החוזה היה אומר את דברי תורתו בשבת, מתוך השפעת רוח הקודש. וכשכתב את דברי תורתו לאחר השבת, שכח חלק מהם.

תפוצה לכל קהילות ישראל

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

השתדלות ובטחון
אחר שהורחק מבית אביו יוסף שבע נדודים וצרה רודפת צרה, עד שהוא מוצא עצמו לבסוף בבית האסורים על לא עול בכפיו...
המשך בעמ' 3

שו"ת חורף
שאלה: האם היה מותר לה בשבת להודיע בדרך כל שהיא למשפחה על כך שהיא בריאה ושלימה? מה היה עליה לעשות?...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
מסירות נפש על שמירת עיניים
הגה"ק רבי מנדל, אב"ד דעעש זצ"ל (בנו של הגה"ק רבי יחזקאל פאנעט מחבר הספר "מראה יחזקאל") למד בבחרותו...
המשך בעמ' 4

שביבים
■ הארת ההסתר שבחודש טבת
■ האם החשמונאים היו גלגול של נח?
■ את אחי אני מחפש...
■ המציאות מורכבת הרבה יותר
המשך בעמ' 6

וזה פירוש 'הדודאים נתנו ריח' שחז"ל דרשו את זה על פושעי ישראל, שאותם דודאי[2] תאנים עתידים ליתן ריח טוב - גם הצדיקים גמורים וגם הרשעים. וזה ע"י ענוותנותו של ה' יתברך שמשפיע עליהם טובה וברכה ועל ידי זה הם עתידים לחזור בתשובה ולהתקן. ולכן ע"י זה שראובן הציל את יוסף, והדודאים נתנו ריח, יש באפשרותנו לעורר את מידת הענווה של הקב"ה כביכול, בזכות ראובן שמסר עצמו בענווה על יוסף ובזכות זה הקב"ה ירחם על הרשעים.

דבר זה נעשה גם ע"י רחל שנתנה ללאה את הסימנים והכניסה צרתה לביתה. וזה מה שהיא אומרת להקב"ה, בעלי הכניס את צרתי לביתי, אני הייתי האהובה והיא היתה השנואה, ולמרות זאת הכנסתי את צרתי לביתי, ועיקר הבנים ממנה ואני הסכמתי. וע"י כך היא מעוררת רחמי שמים ואומרת שכמו שאני מחלתי על כבודי כך אתה, הקב"ה, תמחל לעם ישראל על עבודתם ע"ז, והקב"ה אומר לה יש שכר לפעולתך. כי ע"י הענווה שהאדם מבליג על כבודו ומוחל לשני, זה פועל שה' ימחל לישראל.

עפ"י זה 'החוזה' מלמד אותנו יסוד מאוד חשוב, ישנם צדיקים בעם ישראל שברוב ענוותנותם מוחלים על כל עלבונם וע"י זה גורמים שה' ירחם עלינו, כלל ישראל. בעם ישראל יש את הכח המיוחד של ראובן שבענוותנותו ובסבלנותו הוא מציל את יוסף וזה מה שמציל את הרשעים.

זה היסוד הראשוני של דבריו. בעז"ה בהמשך נבין גם את התוכן הרעיוני שלו, שהוא הקדמה לעניין של חנוכה. וכדי להבין את עצם הדברים ואת הקשרם המיוחד לחנוכה עלינו להבין יותר לעומק את דברי 'החוזה'.

שאלות על דבריו

וצריך להבין: אם השכינה לא יורדת למטה מעשרה טפחים, אזי כיצד אנחנו יכולים להמשיך את השכינה לשם ע"י נר חנוכה. ועוד קשה להבין מהי המשמעות שהשכינה לא יורדת למטה מעשרה שהרי מלכותו בכל משלה. וגם כשנניח שזה נכון שהשכינה לא יורדת מתחת לעשרה אזי מהי המשמעות של זה כשזה קורה ואיך זה מתבטא בנר חנוכה.

עוד צריך להבין איך העניין של נר חנוכה מתקשר לרישא של הפסוק ולדרשה שדרשו אותו על ראובן.

ובכלל צריך להבין מזה העיקרון הזה שכשממשיכים שפע ללמטה ממילא נשפע גם למעלה שפע עוד יותר גדול.

מתחת לעשרה טפחים יש רמה נמוכה של שפל רוחני, שהקב"ה כבר אינו מאיר אליה. "רשעים תרדוף רעה", "ועבירה גוררת עבירה", כשהאדם משתרש בחטאו ומחטיא את עצמו עד מאד, הוא מסלק מעליו את השכינה.

לא מדובר על נתינת החיות פיזית וגם לא על השגחה וניהול מאורעות העולם והחיים שה' משפיע ומשגיח אפילו על הרשעים. מדובר על השראת שכינה על האדם מכיוונו של הקב"ה, על התחברות של ה' אל האדם באופן ממיוחד שבו הקב"ה נשפיע לאדם את התחושה הנפלאה שהוא איתו.

כשהאדם הוא בבחינת מעל עשרה טפחים הוא מסוגל להרגיש את ה' ולהתקשר אליו, גם כשיש לו חטאים ועונות.

אבל כשהוא יורד אל מתחת לסף הזה, הוא כבר מתנתק לגמרי מבוראו ואין לו את היכולת להרגיש קרבת אלוקים חיים.

החשמונאים ירדו לעם ישראל למטה

וכאן מגיע התפקיד של החשמונאים וממשיכי דרכם. לפעול להביא את אור ה' גם אל מתחת לעשרה טפחים. לקרב יהודים ליהדותם גם כשהם התרחקו מאד. לתת לכל יהודי באשר הוא את התחושה הנפלאה ואת הידיעה שה' אוהב אותו ושהוא חשוב בעיני ה' ושה' קרוב גם אליו.

חשוב לדעת שאמנם נכון שכנגד המתייוונים שמרדו בה' החשמונאים נלחמו בחירוף נפש עד כדי מיגורם והריגתם. אבל הם לא נלחמו בכל הרשעים ולא הרגו את כל המתייוונים ללא יוצא מן הכלל. למעשה מה שקרה הוא שנצחון החשמונאים על ראשי המתייוונים שהסיתו את העם מדרך התורה והמצוות ומעשיית רצון ה' גרם לכך שממילא המון העם הפשוט נטה שוב אחרי החשמונאים ודרך התורה. הנצחונות והשחרור של העם מעול היוונים גרם לכך שהפחותים ועמי הארץ נמשכו אחרי נאמני ה' כי מצד האמת זה מה שהיה חבוי בעומק ליבם רק הוסט והוסתר ע"י שלטון עריץ שפיתה אותם לסור מדרך ה' הישרה והפשוטה לכל יהודי באשר הוא.

זה הדבר המיוחד בחנוכה, שהישועה הביאה להשלטת התורה ומלכות ה' על כלל ישראל גם על הפושעים שבהם.

ענוות הצדיקים גורמת לענווה של ה'

וכאן מגיעים לנקודה המהותית של הענווה של הצדיקים שגוררת ענוה של ה'.

הצדיקים סובלים מאד מהרשעים. מכל הבחינות, הן בגשמיות והן ברוחניות. בקלות רבה הם עשויים להגיע למצב שאין להם שום עניין לתקן את הרשעים ולהחזירם בתשובה ושכל מעשיהם יתמקדו במטרה של ביעור הרשעים וחיסול כוחות הרוע שמאיימים על ישראל. בהחלט יתכן גם שהצדיקים ירצו לנצח לא בגלל שהם חפצים בהמשכת השכינה לישראל, אלא בחיזוק מפלגתם וכוחם.

מה שקרה אצל החשמונאים שלנגד עיניהם עמדה רק השאיפה של המשכת השכינה אל מתחת לעשרה טפחים, לגרום גם לפושעי ישראל לחוש שה' אוהב אותם ושהם חשובים בעיניו וממילא יש בשביל מה לחזור בתשובה ולשפר את מעשיהם. במקום הזה ישנו ויתור מצד החשמונאים על ייחודם, הם ויתרו על רצונם העז לנקום את נקמתם גם מאלה שחברו באופן המוני לאויביהם ומבקשי רעתם, ובמקום זה הגדילו את שמו של הקב"ה והחזירום לגבול הקדושה.

במעשה הזה הם עוררו את רצון ה', בדרך של מידה כנגד מידה, וגרמו לה' להושיע את ישראל ולהשרות שכינתו בתוכם, למרות שהם הכעיסוהו, ולמרות שהעם עדיין "לא הוכיח את עצמו" כנאמנים לה'.

הנכונות הזאת לוותר על הרצון העצמי ע"מ להגדיל ולהאדיר את שמו של הקב"ה ע"י קירוב הרחוקים, היא זו שמביאה לכך שבסופו של דבר הצדיקים זוכים לשפע עצום מאד, הרבה מעבר למה שמגיע להם. כי זוהי מסירות נפש אמיתית על יחוד ה'.

העבודה בימינו בכלליות ובפרטיות

גם בימינו אנחנו צריכים להזהר לייחד את לבבנו אך ורק לרצון לגילוי מלכותו יתברך, ולא לרצות להביא לנצחון מחננו. וכן אנו צריכים לא להתנתק מכלל ישראל. אמנם כנגד ראשי המתייונים צריך ללחום, אך עם עמ"י צריך לנהוג בענווה וסבלנות למרות שהוא מתחת לעשרה

ב - מלשון קדירה.

טפחים, וכך בע"ה נזכה להמשיך את השכינה למתחת לעשרה טפחים.

השורש של ההנהגה הזאת בכלל מתחילה מעבודת ה' הפנימית של האדם על כוחותיו הפנימיים. מצד אחד, האדם צריך לנהל את המלחמות בחומריות ובתאוות הגופניות כדי לנצח את היצר הרע במלחמה על עשיית רצון ה', אבל מצד שני הוא צריך להשפיע שפע של קדושה לכלל כוחות החיים שלו הוא תמיד צריך לדעת שיש נקודה טובה גם בכוחות החומריים שאותה הוא צריך לפתח. אסור לו להתנתק לגמרי מהגוף וכלל כוחות החיים, בגלל שהוא מתנגד לרשעה שבו. דווקא הרצון להשפיע שפע קודש לכוחות הבסיסיים, הגופניים, הנפשיים שלו יכול להביא להעלאת הכוחות הנמוכים יותר וממילא גם להשפעה רוחנית גדולה על הקומות העליונות יותר.

יהי רצון שכמו בימי החשמונאים, כן גם אנו נזכה לשלמות הזו, ונזכה ל"על פתחינו כל מגדים", אמן.

פרשת מקץ

השתדלות ובטחון

/ הרב יעקב הלוי פילבר

אחר שהורחק מבית אביו יוסף שבע נדודים וצרה רודפת צרה, עד שהוא מוצא עצמו לבסוף בבית האסורים על לא עול בכפיו, ולפתע לכאורה הוא רואה אור בקצה המנהרה, שני שריו של פרעה נתונים עמו בבית האסורים, אחד מהם הוא שר המשקים שיוסף פתר פתרון טוב לחלומו שפרעה יחזירו לתפקידו כבראשונה. במצוקתו מנצל יוסף את ההזדמנות שנפלה לידו והוא מבקש משר המשקים בקשה מאד הגיונית שיזכור אותו לטובה ויעשה עמו חסד ויזכירו אל פרעה, בקשה שאולי תביא להוציאו מבית האסורים. ברם תוחלתו זו של יוסף אינה מתממשת, שר המשקים לא רק שאינו זוכר את יוסף אלא "וישכחהו", ובגלל ניסיון כושל זה של יוסף נגזר עליו להתאחר עוד שנתיים בבית הסוהר, כמו שאמרו במדרש (ב"ר פט) על הכתוב: "ויהי מקץ שנתיים ימים" - "שעל ידי שאמר לשר המשקים **'זכרתני... והזכרתני'** נתווספו לו שתי שנים".

על דברי המדרש הללו שואל המגיד מדובנא בספרו 'אהל יעקב': ידענו מקדמונינו שגדר הביטחון באלוקים הוא **שלא יבטח האדם במעשה נסים**, אלא ישתדל ויעסוק בסיבות ואמצעים ארציים כמו המלאכה והמשא-ומתן וכדומה, ויהיה בוטח בה' כי על ידי הסיבות הללו ישיג חפצו, וכך אמרו חז"ל: על הכתוב: "וברכתיך בכל אשר תעשה'. 'וברכתיך' - יכול יהיה יושב ובטל? תלמוד לומר: 'בכל אשר תעשה'". ולכאורה כך נהג יוסף כאשר השתדל באמצעים ארציים ולא סמך על הנס, ואם כך למה נענש?

רבנו בחיי (על התורה) מסביר שחס ושלום שיוסף הצדיק יתלה בטחונו בשר המשקים כי היה בטחונו רק בה' לבדו, ולכן אילו אדם אחר היה נוהג כמו יוסף לא היה בכך חסרון, כי כוונת יוסף היתה שאם הקב"ה הזמין אליו את שר המשקים אין זאת אלא שההשגחה העליונה שלחה אותו שיעשה לו נס על ידו, שהצלת הקב"ה את האדם היא על ידי סיבות, והאדם מצדו חייב לעשות השתדלות שלא לסמוך על הנס. אלא שכאן יש שתי מדרגות במידת הבטחון הנדרשת מבני האדם: המדה הרגילה היא שעל כל אדם להשתדל מצדו בהכנת הסיבות ולבטוח בקב"ה שיסייע לו בהצלחת דרכו. אך יש **מדרגה גבוהה יותר**, שאין דורשים אותה מכל אדם אלא רק מן הצדיקים, והיא שלא להתערב כלל בסיבות שמביאות את ההצלה, שלא להכתיב לקב"ה איך יביא את הישועה, אלא לסמוך בכל על הקב"ה "וה' יעשה הטוב בעיניו" (שמואל ב, י יב). ולכן גם אחר שראה יוסף שהקב"ה זימן לו את שר המשקים, היה צריך להמשיך לבטוח שהקב"ה שהוא לבדו יסיים את ישועתו מבלי לתדרך את שר המשקים איך יפעל להוציאו מבית האסורים. ועונשו של יוסף היה שדיבר עם שר המשקים וחילה פניו לדבר עם פרעה עליו, כמו שאמר לו במפורש: "והזכרתני והוצאתני". בקשה כזו לצדיק כמו יוסף נחשב הדבר לעוון, והקב"ה מדקדק עם הצדיקים אפילו כחוט השערה.

ואפשר להסביר את כישלונו של יוסף גם בדרך אחרת, לא בעצם הדיבור אלא בתוכנו. בדבריו של יוסף לשר המשקים יש שני חלקים, א. בקשה, ב. אינפורמציה, הבקשה: "כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך, ועשית נא עמדי חסד, והזכרתני אל פרעה, והוצאתני מן הבית הזה". והאינפורמציה: "כי גנב גנבתי מארץ העברים, וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אותי בבור". אילו היה יוסף מסתפק במסירת האינפורמציה בלבד ומשאיר ביד ההשגחה העליונה איך ייעשה שר המשקים שליח של ההשגחה העליונה להוציאו מבית המאסר, היה בכך השתדלות שאינה פוגעת בביטחון, שהעיקר נשאר בידי שמים. אבל מרגע שיוסף אינו משאיר להשגחה העליונה כל תפקיד, אלא מטיל על שר המשקים גם את הדרך איך להצילו, בבקשתו זו הפך יוסף את שר המשקים משליח-ההשגחה למושיע בזכות עצמו, ועל כך אמר הנביא ירמיה (יז ה): "ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו". ולכן נענש מפני שהגזים בהשתדלותו מעבר לצורך הנדרש.

סיפור לשבת

מסירות נפש על שמירת עיניים

הגה"ק רבי מנדל, אב"ד דעעש זצ"ל (בנו של הגה"ק רבי יחזקאל פאנעט מחבר הספר "מראה יחזקאל") למד בבחרותו, אצל הגה"ק מרן החתם סופר בפרעשבורג, והיה תלמיד חביב וחשוב אצלו מאוד. כשהיה כבר בחור למעלה מגיל עשרים, חשקה נפשו לנסוע הביתה לבקר את הוריו לקיים מצות "כיבוד אב ואם". כשנפרד מרבו מרן החת"ס, אמר לו רבו, באידיש בהאי לישנא: ובתרגום ללה"ק: כשהנך נוסע הביתה, הרי יצא לך לעבור לא רחוק מהעיר "אוהעל". לדעתי, כדאי לך להיכנס שם כדי להכיר את הרב אב"ד דשם, כי הוא מיוחד בגדלות תורתו ויראת שמים. הכוונה היתה על הגה"ק רבי משה טייטלבוים בעל הישמח משה זצ"ל.

הבחור כמובן שהשתדל לעשות כעצת רבו ונכנס להעיר אוהעל להתראות עם הגה"ק הישמח משה, ונסתבב הדבר שהשתהה שם כמה ימים. בוקר אחד מאותם ימים אחר התפילה, יצא רבי מנדל לשוק של פירות לקנות לו אבטיח (מעלענע), וניגש לדוכן האבטיחים, ועמדה שם בת ישראל שמכרה, ושאל רבי מנדל על אבטיח אחד מה מחירו, ואמרה הנערה את המחיר, והיה זה בעיניו למחיר גבוה, ועמד ללכת משם לדוכן אחר. הנערה הלזו כשראתה זאת, נענתה ואמרה מליצה נפלאה בחרוזים ורבי מנדל נתפעל מהדבר, שבת ישראל מוכרת אבטיחים מסוגלת לחבר מליצה כזאת . מגודל התפעלותו הפנה מבטו אליה וראה את פני הנערה הזאת לשנייה קלה.

מיד אחרי זה עזב רבי מנדל את המקום, ושב למקום אכסנייתו. רבי מנדל השתטח לארץ בפישוט ידיים ורגלים, והתחיל לבכות בבכי גדול ונורא. בעל האכסניה ששהה בחדר השני, שמע את הבכייה הנוראה ונכנס לשם ושאל את רבי מנדל בקול בהלה, לבכיה הלזו מה זו עושה. והשיב לו ר' מנדל בקול בכי: "איך לא אבכה שעשיתי דבר שלא עשיתי עוד מעולם, שהסתכלתי על בת ישראל מגודל התפעלות על דברי מליצתה, ואיך אעשה תשובה על זה", והמשיך לבכות בגודל מרירות לבו.

הבעל הבית שהיה לו צער גדול מגודל מרירותו של ר' מנדל, אמר לו: יש לי עצה בשבילכם איך לתקן הדבר. הלא חכמינו ז"ל (קידושין מא.) אמרו שאין לישא אשה עד שלא יראנה מקודם, והנערה הלזו בוודאי עומדת להינשא לאיש, ואם אתם תסכימו ליקח אותה לאישה, אז כבר יהיה היתר להסתכלותכם למפרע, והיא בוודאי תסכים להינשא כי היא עניה ובת טובים.

העצה הזאת מצאה חן בעיניו, אך אמר שמקודם הוא רוצה לדבר ולהתייעץ עם הרב אב"ד הגה"ק ה"ישמח משה", ואם יסכים ד' אז הוא גם יסכים לדבר. הלכו שניהם, רבי מנדל והבעל הבית, להרב אב"ד, וכשהגיעו לשם, נכנס הבעל הבית לפניו, וסיפר להרב איך שהשתטח הבחור הזה על הארץ, ובכה במרירות גדולה על אשר נכשל בהבטה פתאומית על נערה המוכרת אבטיחים, אשר מעולם לא נכשל עוד בהבטה כזו, ואינו יודע איך לתקן הדבר, והוא יעץ לו עצה שיסכים להתקשר בשידוכין אתה, ויהיה לו בדיעבד היתר למפרע, כי חכמינו ז"ל אמרו שאין אדם נושא אישה עד שיראנה מקודם, וסיים דבריו, שבשביל זה באנו עכשיו לכבוד הרב, שכבוד מעלת הרב יתן לו עצה הוגנת כדת מה לעשות בדבר הזה, והוא ישמע לעצת הרב, וכאשר יגזור עליו כן יקום בעזרת ה'.

כשנכנס רבי מנדל אל הרב, אמר לו הגה"ק שעצתו של הבעל הבית הוא דבר נאה ומתקבל, אך כלום יעשה דבר כזה בלי הוריו, על כן טוב ונכון הוא להודיע להם במכתב על הדבר הזה, ולבקש אותם שיבואו לאוהעל בהקדם האפשרי, כדי לבוא בדברים בענין הזה, ונראה איך יפול דבר, ואם ההורים יסכימו לשידוך, אז יכול להיגמר הדבר בכי טוב.

רבי מנדל עשה כדברי הגה"ק בעל ה"ישמח משה", והודיע להוריו על הדבר, וכתב להם שהוא מחכה לבואם. הגה"ק בעל המראה יחזקאל ונוות ביתו הרבנית הזדרזו לבוא בהקדם האפשרי.

וכשהגיעו, נכנסו להגה"ק ה"ישמח משה", וממנו שמעו את כל העניין, והוסיף בעל הישמח משה מדיליה, כי לפי דעתו אין בזה העצה שנתן הבעל הבית שום דבר מעוקל או מדה לא נכונה, ונכון הוא בכדי להציל על ידי זה את בנו מצערו הגדול ומרירותו ובכיו. ואמר הגה"ק בעל ה"מראה יחזקאל" שהרבנית שלו מתלוננת איך יעשו שידוך לבנם היחיד המושלם, עם בת ממשפחה לא מיוחסת. וענה על זה הגה"ק בעל הישמח משה, כי לפי דעתו העיקר הוא יחוס עצמי, ואם הנערה היא הגונה ומושלמת במעשיה אז היא חשובה הרבה יותר ממיוחסת בלי השלימות במעשים. ואמר הגה"ק ה'מראה יחזקאל' כי לפי דעתו צודק הרב דק"ק אוהעל, רק זאת תעשה הרבנית שלו שתלך לראות את הנערה ולדבר אתה, ולשמוע חוות דעת של אחרים עליה, ואם היא באמת מושלמת לא יתעכב השידוך על ידם.

הרבנית הלכה ועשתה את שלה, לקבל אינפורמציה על הנערה, והתאכזבה עד למאוד, כי אף על פי שהיתה חשובה במעשיה וביראת שמים שלה, אבל היא מכוערת בתוארה, וזה שבר את לבבה, כי איך תעשה כדבר הזה להסכים לשידוך עם נערה הלזו בשביל בנה המושלם בכל המעלות.

למחרת היום, בבוקר אחר התפילה נכנסו עוד פעם אל הגה"ק בעל "ישמח משה", הבעל "מראה יחזקאל" והרבנית יחד עם בנם רבי מנדל, הרבנית פרצה בבכי לפני ה"ישמח משה" ואמרה בזה הלשון: רבי קדוש, מדוע מגיע לי עונש כזה. הקב"ה חנן אותנו בבן נפלא מושלם ומוצלח, ואנו נשדך אותו עם מכוערת כזאת?. הגה"ק ה"ישמח משה" חוורו פניו ונסתמו אמרי פיו, כי לא ידע מה להשיב על דבריה, ונכמרו רחמיו עליה ונענה ה"ישמח משה" לרבי מנדל, הלא היא צודקת בדבריה כדרכה של אם נאמנה.

כששמע רבי מנדל בנו של המראה יחזקאל את הדברים האלה, השתטח על הארץ ופרץ בבכיה נוראה וצעק בהאי לישנא: אבל

המשך בעמוד הבא...

מה יהיה עם ההבטה ּ כשכוונתו על המבט הפתאומי שהביט על הנערה.

בשמוע ה"ישמח משה" את אלו הדברים, קרא להגה"ק בעל "המראה יחזקאל" ולנוות ביתו הרבנית לחדר צדדי, וביקש אותם לא להתנגד לשידוך, והבטיח להם בלשונו הטהור: אני מבטיחכם נאמנה לראות דורות יפים משידוך זה.

הגה"ק בעל המראה יחזקאל ומחברתו הרבנית נכנעו וקבלו עליהם את דברי קדשו, ונגמר השידוך בכי טוב, ונתקיימה ברכת הצדיק עליהם, כי צאצאיהם וצאצאי צאצאיהם היו יפים עד דורי דורות.

(עובדא דאהרן פ"י, הובא בספר קדושת עיניים, ומציין ששמע בעצמו העובדא הנוראה הזאת מאת הגה"צ רבי יוסף פאנעט מאילאנדע, נין ונכד להגה"ק הר"מ מדעעש)

שו"ת חורף הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

רבים שאלו (ביניהם מלכה זבירין, אבשלום קורן ובנימין מגן): בעקבות המקרה שקרה באחת השבתות האחרונות שבחורה שומרת שבת יצאה מביתה ערב שבת לבית ארוסה ואיבדה את הדרך ונאלצה לשבות את השבת במקום שלא תכננה ולא הצליחה להודיע למשפחתה קודם השבת על כך, ובעקבות כך יצאו כוחות גדולים של משטרה ובטחון לחפש אחריה תוך כדי חילולי שבת המוניים - האם היה מותר לה בשבת להודיע בדרך כל שהיא למשפחה על כך שהיא בריאה ושלימה? מה היה עליה לעשות? האם אכן על פי ההלכה היא לא הייתה יכולה בשום דרך להודיע למשפחה?

תשובה: אין ברצוני להתייחס באופן פרטני לאותו מקרה, מאחר שהדבר ישמע כהעברת ביקורת על התנהלותה של אותה בחורה שתחי', ואין אדם דן את חברו עד שיגיע למקומו, וכבר אמרו חכמים 'ולמקומו לעולם לא תגיע', ואיני רוצה להישמע כחכם לאחר מעשה.

ולכן ההתייחסות היא באופן כללי, מה מותר לאדם היודע או החושש שמחפשים אחריו לעשות, כדי למנוע את הדאגה מבני משפחתו ו/או חילולי שבת הנגמרים מכך.

בשלב ראשון יש להדגיש שאם מדובר שיש מי מבני המשפחה שיכול להגיע לידי סכנה מעצם הדאגה והחרדה, כגון שהוא חולה לב והדאגה יכולה לגרום לו ללחצים בחזה וכדו' הרי שמותר לעשות **הכול** כדי למנוע זאת שהרי פיקוח נפש ואף ספק פיקוח נפש דוחה שבת. כל מה שייכתב מכאן ואילך הוא בהנחה שאין חשש של פיקוח נפש וחיי אדם.

הנה היו שרצו לומר שיש להתיר במקרה כזה להתקשר בטלפון כדי להודיע למשפחה ולכוחות הביטחון מהטעם שבכך אנו מונעים את כל חילולי השבת ההמוניים שנעשים ע"י כוחות הביטחון וההצלה במאמץ החיפושים, ודנו בזה על פי הגדרים של הנידון ההלכתי האם מותר לאדם לעשות חטא קל כדי להציל את חברו מחטא חמור יותר[א].

אמנם נראה שזו אינה טענה ואינה סיבה להיתר כלל, שהרי כל כוחות הביטחון שמשתתפים במסע החיפושים אינם מחללים כלל שבת, אלא הם עושים זאת בהיתר גמור שהרי הם חוששים לחייו של הנעדר, ולכן הם כלל לא 'חוטאים' לא בחטא קל ולא בחטא חמור, ולכן מצד זה אין היתר[ב].

ולכן המניע לחפש היתר היא כדי למנוע את הדאגה והפחד של בני המשפחה (וכאמור לעיל באופן שאין סכנת חיים שנשקפת מדאגה זו) ויש לדון האם אינטרס זה מתיר חילול שבת.

ופשוט שאינטרס כגון זה לא יכול להתיר חילול שבת דאורייתא שזה הותר רק במקום ספק פיקוח נפש, אבל אם מדובר בחילול שבת מדרבנן בזה יש לדון, שהרי מצאנו שהתירו איסור דרבנן כדי למנוע היזק מהרבים[ג] וכמו כן התירו איסורים מדרבנן לצורך חולה אף שאין בו סכנה[ד], וכן משום כבוד הבריות, ויש לדון האם האינטרס הנ"ל הוא בכלל אלו.

והנה ידוע שיש נידון בפוסקי זמננו האם שימוש בטלפון (או בטלפון נייד) בשבת כרוך בחילול שבת דאורייתא או חילול שבת דרבנן.

עוד יש לומר בנידון זה שאם אכן הנעדר מודע או חושש לכך שכוחות ביטחון עסוקים כעת בחיפושים יהיה מותר לחלל שבת כדי להודיע להם משום שיש בזה חשש פיקוח נפש מ-2 סיבות: 1) שמא כוחות הביטחון אינם יכולים לטפל כעת במקרים אחרים מחמת כך 2) אם יתברר לכוחות הביטחון במוצאי שבת שהנעדר היה בריא ושלם ולא הודיע על מצבו מחמת שהוא שומר שבת, בפעם הבאה שיקרה מקרה של נעדר שומר שבת בשבת כוחות הביטחון עלולים לזלזל בחומרת המצב מחמת הניסיון הקודם שלהם...[ה] ונמצאת מכשילן לעתיד לבוא.

אך לעניות דעתי העצה הפשוטה במקרה כגון זה היא, להשתמש בגוי של שבת, כלומר לחפש גוי ולבקש ממנו להתקשר אל המשפחה ולהודיע להם שאין מקום לדאגה, שאמירה לגוי במקרה כגון זה מותרת ללא ספק[א].

ואין לשאול שאמנם האמירה לגוי מותרת אבל סוף סוף שמא אנו מכשילים את בני המשפחה בחילול שבת בכך שהם עונים לטלפון בשבת, שזה אינו נכון, שהרי בני המשפחה עונים בהיתר לטלפון מחמת חשש פיקוח נפש ואין כאן הכשלה כלל ועיקר.

וכידוע שכיום כמעט בכל מקום אפשר למצוא 'גוי של שבת' שהרי כמעט בכל שכונה ישנם יהודים שהגיעו לגיל שיבה ומחזיקים 'עובד זר' הסועד אותם, ולכן זו הדרך הישרה שיבור לו האדם במקרה כגון זה.

ואמנם כל מקרה לגופו, ולכן בכל מקרה העצה היא ללכת לשאול רב פוסק בהלכות שבת ולהתייעץ עמו באופן פרטני לאותו מקרה (וב"ה לא אלמן ישראל ורבני ישראל מצויים הם בכל אתר ואתר) נ.ב ברכת מזל טוב לזוג המאורס נשוא השאלה (אך כאמור אינו נשוא התשובה) תזכו בעז"ה לבנות בנין עדי עד, דורות ישרים ומבורכים, אמן ואמן.

א - עיין גמ' שבת ד. שאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך ובתוס' שם ד"ה 'וכי אומרים' מבואר שאם הוא הגורם לחבר לעבור על האיסור אז כן אומרים לו לאדם חטא וכו', ועוד מבואר שם בתוס' לפי אחד התי' שאם החבר אינו פושע בחטא זה גם בכה"ג

אומרים לאדם חטא וכו' ועיין מג"א על שו"ע רנ"ד סעיף ו' שהעיקר כתי' זה.
ב - דבר זה מבואר בשו"ת שבט הלוי חלק ח' סוף סימן קצ"ג.
ג - סימן של"ד סעיף כ"ז.
ד - סימן שכ"ח סעיף י"ז ויש לעשות בשינוי (היכא דאפשר)
ה - עיין שולחן שלמה לסימן שכ"ח בשם הגרש"ז זצ"ל.
ו - שבאמירה לגוי אפשר לסמוך על כך שאין בזה אלא איסור דרבנן וא"כ הוי שבות דשבות במקום צורך גדול /מקצת חולי שמותר (ועוד שאם הוא בין השמשות מותר לומר לגוי בכל אופן) ובהצטרף כל הנימוקים הנ"ל להתיר אפי' ע"י ישראל.

שביבים / שאול שיף

הארת ההסתר שבחודש טבת

כותב הרב צבי רייזמן שליט"א ב-"רץ כצבי", מחשבה חלק ב', תש"ע שער ו', טבת, עמודים קפז-קפח:

כידוע שבחודש טבת יש הסתר גדול וכמו שכתב ב"פרי צדיק" (ז' חנוכה, אות י"ז) ש"חודש טבת הוא הירוד שבין החודשים", והוא אחד משלושת החודשים שבהם מידת הדין מתוחה, כדברי הזוהר (שמות י"ב ע"א): "תלת ירחין דדינא קשיא שריא בעלמא ומאי נינהו, תמוז, אב, טבת."

אמנם הקב"ה ברוב רחמיו, הקדים לישראל את הרפואה של חודש זה על ידי ניצחון החשמונאים, שבניצחון זה הייתה הארה מיוחדת, שאפשר על ידה לעבור את כל ההסתר והחושך, ועל ידי המשך הנס וקביעת ימי חנוכה לתוך חודש טבת, זוכים ישראל להאיר את ימי ההסתר והחושך.

וכמבואר ב"שפת אמת" (חנוכה תר"נ וז"ל): "ראש חודש טבת שהוא בחנוכה, בוודאי מקבל הראש חודש הארות הנרות על כל ימי החודש. כי בראש תלוי כל החודש. ויתכן לרמוז מה שמדליקין ל"ו נרות, שהנרות מאירין ל"ו יום מתחילת חנוכה עד סוף טבת. ושמעתי מפי מו"ז ז"ל החידושי הרי"ם, כי טבת מלשון הטבת הנרות. עכ"ד. וייתכן לפרש, כמו שכתבו בספרים, כי "ימי טבת הם ימי הסתר ולכן הקדים הרפואה, שעל ידי הנרות מאירין גם ימי חושך אלו ואור כי טוב". עד כאן לשון ה"שפת אמת". ואת כל זה ראיתי בקובץ התורני - הלכתי: "מבקשי תורה".

האם החשמונאים היו גלגול של נח?

הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א / מבשרת ציון

בערכי את הספר "מנחת יוסף" לרב יוסף משאש זצ"ל, נגלו לעיני מדרשים ודברי חז"ל אשר אינם נמצאים בידינו, ובידוע שרבי יוסף נסע יחד עם זוגתו הרבנית לטיפולי פוריות בספרד, ושם בעת שהיה ממתין לה, עיין שעות רבות בעיון בספריות, ובאוצרי ספרים עתיקים, ושם היה כותב דברים אשר גילו עיניו, ואינם נמצאים בידינו, ומעט מהם הזכיר בספריו הבהירים.

אחד הדברים אשר לא מצאתי מקור לדבריו, היה מה שכתב בדרושים לחנוכה (חלק א' חומש בראשית, עמ' 201 דרוש ה' לחנוכה) וז"ל: עוד אמרו, כי החשמונאים היו גלגול נח, כמו שנח לא היה ראוי לאותו הנס אלא שמצא חן, כמאמר הכתוב "ונח מצא חן בעיני ה'", כך החשמונאים לא היו ראויים לאותם הנסים, אלא שמצאו חן בעיני ה', וגם נרמז בשם חנוכה, ח"ן וכבו"ד ה' וכו', עכ"ל.

ובינותי בספרים הדק היטב ולא מצאתי מקור לדבר שהחשמונאים היו גלגולו של נח, רק מעין זה מצאתי בזוהר חדש (נח קמ"א) על הפסוק "והנה עלה זית טרף בפיה", לולי שהעיר הקב"ה רוח הכהנים שהיו מדליקין נרות בשמן זית, אזי אבדה פליטת יהודה מן העולם, ובכל פעם ופעם שבה בתשובה ונתקבלה. ע"כ.

ובספר מנורה הטהורה חנוכה כתב וז"ל: כי נח מלשון חנון - "הוא ינחמנו". שהאמין ברחמנות עד שלא האמין שיהיה דין. ולכן נ"ח ר"ת נ'רות ח'נוכה. שנרות חנוכה זה גילוי האמונה ברחמי ה'. אבל נח היה צריך תיקון: כי מה שהיה לנח את עניין חנוכה, זה רק באמונה שהאמין ברחמנותו של ה', אבל הוא לא עשה "עבודה" של חנוכה - לא קיים את "מצוות" חנוכה שמצותה להאיר לרבים את רחמנותו ית'. כי נח רק בנה את התיבה, ובזה הוא האיר את ההיפך מחנוכה, כי אמר לדורו שיהיה מבול וכו' - האיר רק את גבורתו של ה'. ולמרות שהתיבה היא סימן של רחמים (שמצילה מהמבול) אבל היא הזהירה שיהיה מבול (גבורה). נמצא שהוא האמין ברחמנות, אבל לא יצא להאיר את מידת הרחמנות. ולכן בחנוכה שזה נ"ח - מתקנים עניין זה - מאירים את מידת הרחמנות. נמצא שעבודת אברהם (שגילה אלוקות בדרך של חסד) הוא בבחינת תיקון עניין נח. ויעקב חיזר אחרי פכים קטנים שזה פך-שמן של חנוכה (כנזכר לעיל) להמשיך תיקון זה לדורות. וזו סיבה נוספת שחכמים לא ראו לעשות זכר לניצחונות על יון, למרות שהיא הצלה גופנית (כמשכ' הריטב"א) ולא עושים (כמו בפורים) שמחה ומשתה, כי חנוכה נועד להאיר את רחמנותו של הבורא יתברך. (הבאנו במק"א בשם הספרים שנח שלח את היונה והיא שבה עם עלה זית בפיה, שזה סוד שמן זית של חנוכה. וי"ל שרוצה לומר לנח שמעכשיו זו עבודתו ותיקונו, לעסוק בבחי' חנוכה. וכשאמר לו "צא מהתיבה" רמז לו שלא להאיר את התיבה (בחי' גבורה) אלא להאיר עניין חנוכה, ולכן צ"א בגימטריא חנ"ו בכ"ה. עכ"ל.

וצריך עוד עיון מה המקור לדבר.

(ראה אור ב"ריח ניחוח" להרה"ג, רן אבוחצירא שליט"א ס"ט)

את אחי אני מחפש...

שמי חנן שומרוני, ואני מחפש את אחי.

הוא נולד ב-1946, בן בכור להורי, באירופה לאחר מלחמת העולם השניה, ובשנת 1949 כשהיה בן שנתיים וחצי בערך, עלו ההורים איתו לישראל, לצפת.

הוא אושפז כחודש לאחר שהגיעו בבית חולים "העמק" בעפולה בגלל דיזנטריה, ומאחר שלא איפשרו אז להורים להישאר ליד מיטתו, נאלץ אבי להשאירו שם. כשחזר לבית החולים לאחר יומיים, נאמר לו כי הילד נפטר ונקבר. לא נערכה הלוויה ואין כמובן קבר.

הורי היו אז עולים חדשים, ניצולי שואה שהגיעו רק כחודש ימים קודם לכן מאירופה, והם קיבלו את המידע באמונה שלמה ולא שאלו דבר.

בפנקס הנפטרים של המועצה הדתית בעפולה, נרשם כי נפטר ב-17 באפריל 1949 ונקבר בקבר אחים (?)

אך ממשרד הפנים נמסר לפני שנים כי ב-1963 עזב אדם הנושא את אותו שם ואותו מס' ת.ז את הארץ.

במשטרת הגבולות נמסר לי שהרישומים מושמדים לאחר עשר שנים, ואין דרך לדעת לאן ואם אכן עזב.

שמו הפרטי היה ישראל, (בן חוה ויוסף הייבנטרגר מס' ת.ז. 0203317-3) ויתכן שדוקא שמו הפרטי נשמר מכיוון שכבר היה בן שנתיים וחצי.

אני נולדתי חצי שנה לאחר מכן, והכרתי אותו רק מסיפורים ששמעתי מהורי.

למרבה הצער הורי כבר הלכו לעולמם, והחיפושים שאני עורך במשך שנים לא העלו דבר.

אני עדיין מקווה שהסיפור הזה יעורר במישהו ניצוץ של זכרון אודות ילד שאומץ בגיל שנתיים וחצי, בלונדיני עם עיניים בהירות, שדיבר רק יידיש....

כנראה נאמר לו או למי שאימץ אותו, שהילד הובא מאירופה לאחר המלחמה ללא הורים, ואין כל מידע על גורלם.

הוא אמור להיות היום בן 65 או 66.

אני מצרף תמונות שלו עם אבי ועם אמי מתקופת היותו תינוק, לפני שעלו לארץ.

לצערי אין כל תמונה שלו מתקופה מאוחרת יותר, אבל אולי המייל הזה יגיע במקרה גם אליו ולמראה התמונות

יתעורר בו זכרון רחוק של פני אחד ההורים.

אנא הפיצו את המייל הזה לכל מי שאפשר.... אולי יקרה נס.....

תודה, חנן שומרוני

shomronys@gmail.com

המציאות מורכבת הרבה יותר

לפני שבועות אחדים פרסם אחד העתונים היומיים סדרת כתבות בשם "משרתם של ישראלים" - של אנשים בעבודות שירות: בודק בטחוני בשדה תעופה, מלצרית, מוכרת בחנות ספרים, וכדומה. מסקנתם של העובדים היא כי הישראלים הם גסי רוח במידה יוצאת דופן. אך רבים מה"טוקבקיסטים" מטילים ספק בגסות הרוח של הישראלים, ואפילו מאשימים את העיתון בניסיון מכוון להכפיש את ישראל. זה, היות שהם מעולם לא נתקלו בכל כך הרבה גסי רוח, ומכאן שהכותבים ודאי משקרים.

אבל ייתכן כי שני הצדדים אומרים אמת, והסיבה לשוני בעמדות היא מתמטיקה פשוטה: גודל המדגם. מוכרת בחנות ספרים ממוצעת פוגשת כ-200 לקוחות ביום; גם אם רק 2 אחוזים מהישראלים התנהגו אליה בגסות, מה שמציב את ישראל ברשימת המדינות המנומסות בעולם, אותה מוכרת עדיין עלולה לפגוש ארבעה לקוחות גסי רוח, בממוצע, בכל יום נתון. כך, בודק בטחוני בשדה התעופה, שעבודתו מזמנת לו מפגש עם אלפי בני-אדם בכל יום, עלול לפגוש עשרות אנשים גסי רוח, מה גם שהאווירה בשדה תעופה אינה מעודדת שלווה ונועם. קל אפוא להבין מדוע רבים אשר מעצם תפקידם משרתים מאות אנשים ביום, יגיעו למסקנה ש"הם", הלקוחות, חצופים ובלתי מנומסים. לעומת זאת, אדם שאינו עוסק בעבודה כזו, ולכן פוגש לקוחות מעטים ביחס, ייתקל בגסות רוח של לקוחות רק לעיתים רחוקות.

לא רק ההתעלמות מן ההבדל בגודל המדגם הופכת את הדיווחים האמורים לחסרי ערך כמדדים נכונים ובדוקים למידת גסות-הרוח (או נימוס) של הישראלי הממוצע. גם נטייתנו לזכור מאורעות שליליים בבהירות רבה יותר ממאורעות חיוביים תורמת לשיבוש בהערכותינו. סביר מאוד כי הבודק הבטחוני או הזבנית בחנות הספרים נתקלים מדי יום במאות או אלפים של אנשים מנומסים, אך אינם זוכרים (או אינם מזכירים) אותם. מה שנחקק בתודעתם הוא רק אותם חילופי דברים בלתי נעימים שאיתרע מזלם להיתקל בהם באותו יום.

נראה כי חלק לא קטן של הכתבות בעיתונות עוסק, במכוון, בתיאור המציאות כפי זו משתקפת מנקודת ראותו המסוימת של הצופה. אין בכך כמובן כל פסול; אדרבא, חלק מתפקידיה של העיתונות הם חשיפת הקורא לנקודת המבט של אנשים שונים ממנו, ואפילו שונים מאוד, כגון זו של מהגר מסודן או של זוכה פרס-נובל. אך יהיה זה פזיז להסיק מזווית הראייה האישית, הפרטית, וניסיונו האישי של אדם אחד, מסקנות כלליות על החברה כולה, מה גם שלעיתים העיתונאים מחפשים מרואיינים לא לפי העניין שיש לציבור במעשיהם או בידיעותיהם, אלא משום שנקודת מבטם מבטיחה מראש שתציג את תמונת העולם שהעיתונאי (או העורך) מבקש להדגיש.

כשנתקלים בכתבות המראות לנו את "פניה האמיתיות של החברה הישראלית", באמצעות התנסויות האישיות של מספר קטן של אנשים אשר העיתון בחר לראיין, כדאי לזכור כי התמונה מורכבת הרבה יותר ממה שמשקפים לנו, ולהיזהר שלא לקפוץ למסקנות חפוזות. הרי כולנו מכירים את "הישראלי הממוצע" דרך ההתנסויות האישיות שלנו, ובעצם לכל אחד מאיתנו תמונה מעוותת שלו. בניגוד למקובל לחשוב, לעיתים ניסיון אישי (שלנו או של אחרים) דווקא אינו הדרך הטובה ביותר להבין את המציאות.

(מתוך מגזין "הכורסא" / אביטל פלפל)

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net